

Anketa o financijama i potrošnji kućanstava provedena u Republici Hrvatskoj 2021.

Igor Jemrić i Anita Harmina

Na razini Europskog sustava središnjih banaka prepoznata je potreba za granularnim informacijama o imovini, dugu, dohotku i potrošnji kućanstava, koje imaju za svrhu strukturno dopuniti sliku koju daju pripadni agregati kompilirani u standardnim makroekonomskim statistikama kao što su monetarna statistika i sektorski (financijski i nefinancijski) računi. Na tragu te spoznaje, Europska središnja banka pokrenula je harmoniziranu Anketu o financijama i potrošnji kućanstava (AFPK) u europodručju te još nekim državama članicama Europske unije, čiji je četvrti val proveden u svim zemljama uključenima u projekt tijekom 2020. i 2021. godine. Hrvatska narodna banka uključila se u ovaj projekt u njegovu trećem valu iz 2017. godine, a u ovom se radu prikazuju metodologija i glavni rezultati četvrtog vala ove ankete, koji se također smještaju i u kontekst usporedbe s rezultatima za europodručje u cjelini te pojedinačne države odabrane za usporedbu, ali i s rezultatima za Hrvatsku u prethodnom valu.

mr. sc. Igor Jemrić
glavni savjetnik u
Sektoru statistike

Anita Harmina
viša savjetnica u
Direkciji za opću
ekonomsku statistiku i
statističke informacijske
sustave

Anketa o financijama i potrošnji kućanstava statističko je istraživanje o realnoj i financijskoj imovini, zaduženosti, primanjima te izdacima kućanstava, čiji je krajnji fokus procjena neto bogatstva kućanstava (na osnovi procjena njihove imovine i obveza) te njihove financijske ranjivosti i kreditnih ograničenja, a koja u četvrtom valu dodatno obrađuje i utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na zaposlenost, dohodak i financijsku imovinu kućanstava. Ovaj rad prikazuje provedbu i glavne rezultate četvrtog vala Ankete o financijama i potrošnji kućanstava u Hrvatskoj iz 2021. godine, uspoređuje rezultate za Hrvatsku s rezultatima ankete iz 2017. godine (opisanima u radu Jemrić i Vrbanc, 2020.) te s rezultatima ankete iz 2021. godine za europodručje i odabrane (usporedive) države članice Europske unije (Mađarsku, Češku, Slovačku i Sloveniju).

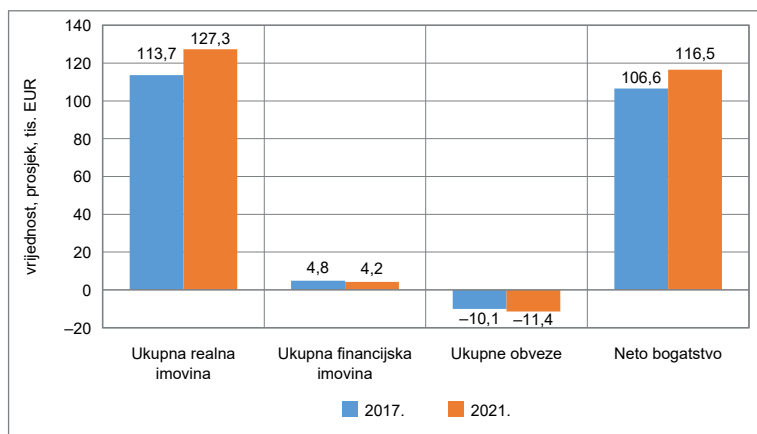
Ciljanu populaciju ankete čine privatna kućanstva u Republici Hrvatskoj, odnosno u dijelu ankete osobe starije od 16 godina koje žive u tim kućanstvima, a okvir za izbor uzorka u četvrtom valu ankete zasniva se na Popisu stanovništva, kućanstava i stanova iz 2011. godine. Terenskim istraživanjem provedenim metodom CAPI (engl. *Computer Assisted Personal Interview*) na dvoetapno stratificiranom uzorku od 4072 kućanstva u posljednja četiri mjeseca 2020. godine prikupljeno je 1357 odgovora, čime je ostvarena stopa odziva od 33,3%. Prikupljeni podaci statistički su obrađeni postupcima višestruke stohastičke imputacije, korištene za potrebe ublažavanja problema visoke stope neodgovora na pojedinačno pitanje (engl. *item non-response*) te utežavanja i procjenjivanja, korištenog za potrebe ublažavanja problema neodgovora jedinice ispitivanja na cijelu anketu (engl. *unit non-response*). U ovom je valu ankete unaprjeđenjem kontrole vjerodostojnosti odgovora ispitanika znatno poboljšana kvaliteta prikupljenih podataka o dohotku u odnosu na prethodni val.

Prema rezultatima ovog vala ankete, kućanstva u Hrvatskoj u 2021. godini imaju 5,5% veću medijalnu te 8,3% veću prosječnu vrijednost ukupne imovine nego 2017. godine. Međutim, između ovih vrijednosti i nadalje je prisutna velika razlika – medijan ukupne imovine iznosi 70.600 eura, a prosjek 119.900 eura. Velika razlika prisutna je i kod njezinih obiju komponenata: prosječna vrijednost realne imovine iznosi 127.300 eura, a medijalna 75.900 eura, dok je prosječna vrijednost financijske imovine 4.200 eura, a medijalna 500 eura. Usporedba strukture ukupne vrijednosti realne imovine po vrstama realne imovine između Hrvatske, europodručja i odabranih zemalja Europske unije pokazuje kako je udio vrijednosti glavne stambene jedinice, koji dominira u ukupnoj vrijednosti realne imovine u svim promatranim zemljama (i europodručju), u Hrvatskoj u 2021. godini 69,1%, što je iznad prosjeka europodručja (58,6%). Češka, koja se tek u četvrtom valu priključila AFPK-u, među svim zemljama odabranima za usporedbu u 2021. godini bilježi najveći udio vrijednosti glavne stambene jedinice u ukupnoj vrijednosti realne imovine (75,1%). U Hrvatskoj je ovaj udio u 2021. godini manji, u europodručju, Mađarskoj i Sloveniji gotovo nepromijenjen, a u Slovačkoj veći u odnosu na treći val ankete iz 2017. godine. Glavna komponenta financijske imovine, koju posjeduje čak 86,2% kućanstava u Hrvatskoj i nadalje su bankovni depoziti, čiji se udio između dva vala ankete povećao na 69,5% vrijednosti financijske imovine. Znatno porast udjela depozita u financijskoj imovini kućanstava prisutan je kod kućanstava s najnižim dohotkom, dok je smanjenje ovog udjela karakteristično za kućanstva s najvišim dohotkom, kućanstva s pet ili više članova, mlađa kućanstva i kućanstva sa samozaposlenom referentnom osobom. Iako je udio kućanstava koja imaju novčana potraživanja od drugih kućanstava manji u odnosu na treći val ankete, udio novčanih potraživanja kućanstava u vrijednosti ukupne financijske imovine veći je.

Relativno nizak udio zaduženih kućanstava u Hrvatskoj prisutan u prethodnom valu ankete u ovom je valu još niži (30%) te je ispod prosjeka europodručja (43%). Premda je vrijednost duga zaduženih kućanstava u odnosu na prethodni val veća, i medijalna (2.600 eura) i prosječna (11.400 eura) vrijednost duga kućanstava u Hrvatskoj koja imaju dug i nadalje su znatno manje nego u europodručju (gdje medijalni dug iznosi 30.400 eura, a prosječni 78.300 eura). Hipotekarni dug, koji je u 2021. godini zastupljen u 6,6% kućanstava, čini oko 64% ukupne vrijednosti duga hrvatskih kućanstava, s procijenjenom medijalnom vrijednošću od 21.200 eura. Preostalih 36% vrijednosti ukupnog duga odnosi se na nehipotekarni dug, koji posjeduje 26,5% kućanstava te čija medijalna vrijednost iznosi 1.600 eura.

Procijenjeno neto bogatstvo kućanstava u Hrvatskoj povećalo se između dva vala ankete (Slika 1.). Na rast vrijednosti neto bogatstva kućanstava najviše je utjecao rast vrijednosti realne imovine, dok je utjecaj pada vrijednosti financijske imovine i rasta duga bio znatno manji. Istodobno je neto bogatstvo europodručja raslo intenzivnije nego u Hrvatskoj, čime se razlika između neto bogatstva kućanstava u Hrvatskoj i onih u europodručju gotovo udvostručila. U Hrvatskoj je i u četvrtom valu ankete prisutna visoka nejednakost neto bogatstva kućanstava koju karakterizira smanjenje nejednakosti u donjoj, uz blago povećanje nejednakosti u gornjoj polovini distribucije neto bogatstva kućanstava. U gornjih 10% kućanstava u Hrvatskoj prema iznosu neto bogatstva koncentrirano je 47,1%, u 40% kućanstava iznad medijana neto bogatstva 42,6%, a u donjih 50% kućanstava samo 10,3% ukupnog neto bogatstva kućanstava u Hrvatskoj. Istodobno, u Hrvatskoj negativno neto bogatstvo u 2021. godini ima 5% kućanstava.

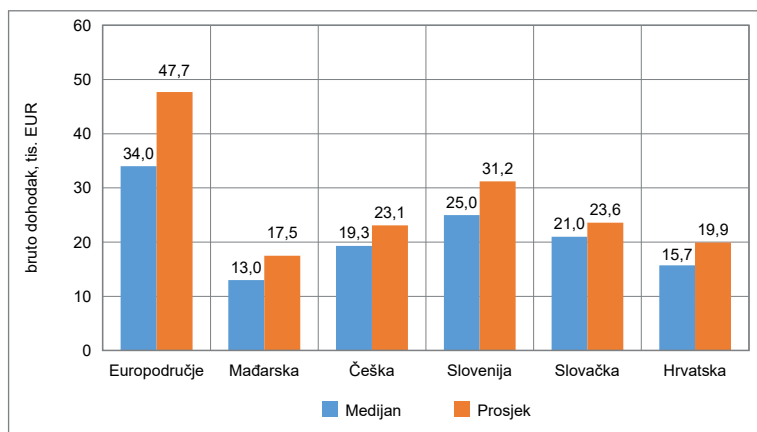
Slika 1. Glavne komponente i ukupna vrijednost neto bogatstva kućanstava u RH

Izvori: AFPK 2017. i AFPK 2021., obrada autora

Bruto se dohodak kućanstava u Hrvatskoj između dva vala ankete znatno povećao, ali to povećanje treba pripisati gotovo isključivo spomenutom unaprjeđenju metodologije provođenja ankete. Pritom se porast dohotka relativno ravnomjerno rasporedio unutar distribucije dohotka kućanstava, čime se izrazito smanjila procjena nejednakosti u raspodjeli dohotka u odnosu na 2017. Medijalna vrijednost bruto dohotka u Hrvatskoj u četvrtom valu iznosi 15.700 eura, a prosječna 19.900 eura, što je znatno manje nego u europodručju, ali i većini zemalja odabranih za usporedbu (s izuzetkom Mađarske) (Slika 2.).

Slika 2. Bruto dohodak privatnih kućanstava u RH i u odabranim zemljama EU-a u 2021.

Izvori: AFPK 2017., AFPK 2021., European Central Bank (2021.), European Central Bank (2023.), obrada autora

S obzirom na dohodak, kućanstva u Hrvatskoj ni u 2021. godini nisu pretjerano opterećena dugom. Medijalni omjer duga i dohotka manji je za tri četvrtine nego u europodručju, tako da za polovinu kućanstava u Hrvatskoj ukupni nepodmireni dug čini 17,3% godišnjeg bruto dohotka. S druge strane, kućanstva u Hrvatskoj i prema izračunu iz ovog vala ankete izrazito su financijski nezaštićena: polovina kućanstava u obliku likvidne imovine (koja omogućuje kućanstvima prilagodbu potrošnje kao odgovor na iznenadno povećanje troškova servisiranja duga ili smanjenje dohotka) “uštedjela” je samo 0,9% ili manje godišnjeg dohotka. Izraženo u odnosu na mjesečni bruto dohodak kućanstava, polovina kućanstava u Hrvatskoj ne bi u slučaju potpunoga gubitka dohotka na osnovi likvidne imovine mogla

održavati svoj životni standard niti mjesec dana, dok je na razini europodručja to razdoblje tri mjeseca. Veća financijska ranjivost kućanstava u Hrvatskoj u odnosu na treći val ankete ogleda se i u izrazitom smanjenju njihove sposobnosti da u slučaju ozbiljnih financijskih problema prodajom svoje ukupne imovine otplate dugove: iako upola manji od procjene za europodručje, medijalni udio ukupnog duga u ukupnoj imovini zaduženih kućanstava u Hrvatskoj u 2021. godini veći je 2,5 puta nego u 2017. godini te iznosi 12,2%.

Anketom o financijama i potrošnji kućanstava u četvrtom je valu ispitano utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na zaposlenost, dohodak i financijsku imovinu kućanstava. U Hrvatskoj je svako šesto kućanstvo iskazalo postojanje utjecaja pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na zaposlenost, najčešće u smislu zadržavanja posla uz privremeno smanjenje plaće ili drugih primanja od zaposlenja (60,1%), dok je za svako peto kućanstvo posljedica pandemije bilo davanje/dobivanje otkaza na poslu ili zatvaranje poduzeća. Utjecaj ove pandemije na dohodak iskazala je gotovo četvrtina kućanstava u Hrvatskoj, ali je tek svako peto kućanstvo iskazalo da je taj utjecaj negativan. Gotovo pet od šest kućanstava RH nije osjetilo utjecaj pandemije uzrokovane virusom COVID-19 na svoju ukupnu financijsku imovinu, a svako šesto kućanstvo iskazalo je smanjenje financijske imovine za više od 5%.

Zaključno, u neznatno promijenjenom obliku u odnosu na prethodni val, AFPK je zadržala svoju ulogu kao informacijska podloga za spoznaje o imovinskim preferencijama kućanstava (s aspekta oblika i rizičnog profila imovine), o njihovoj sklonosti štednji, ali i za potrebe analize efekata eventualnih financijskih šokova na potrošnju kućanstava i status njihove zaposlenosti. Dodatnu važnost ankete u ovom valu predstavlja i procjena utjecaja pandemije izazvane virusom COVID-19 na imovinu, dohodak i zaposlenost kućanstava u Hrvatskoj. Na kraju, treba se osvrnuti i na osnovnu manjkavost ove ankete, a to je vjerojatna podcijenjenost brojnih kategorija za koje se može pretpostaviti da ih ispitanici nerado iskazuju (prije svega kod financijske imovine i duga) te napomenuti da je s ciljem poboljšanja ankete mogući smjer u kojemu bi trebalo ići u sljedećim valovima kombinacija (kod kategorija kod kojih je to moguće) podataka prikupljenih anketom i raspoloživih administrativnih izvora.

Literatura

European Central Bank (2021.): *The Household Finance and Consumption Survey: Wave 2017, Statistical tables (version 3.2)*, ECB, lipanj, 2021.

European Central Bank (2023.): *The Household Finance and Consumption Survey: Wave 2021, Statistical tables*, ECB, srpanj, 2023.

Jemrić, I. i Vrbanc, I. (2020.): *Anketa o financijama i potrošnji kućanstava u RH 2017. godine*, Statistička i metodološka istraživanja M-1, Hrvatska narodna banka